

Teachers and students' opinions regarding learning with museum in social studies course: Case of Samsun

Şule EGÜZ

Alper KESTEN

Ondokuz Mayıs University, Faculty of Education

Abstract

Museums are spaces of effective utilization and ideal learning environments as multi-faceted learning environments in the process of lifelong education. The purpose of this study is to determine the current state of museum-integrated education according to the views of Social Studies teachers and the students of these courses and to establish the contribution of using museums with education purposes to the teaching of Social Studies. The study results showed that museum visits in two of the three schools identified as socio-economically high-level, especially virtual museum visits were used more effectively in the Social Studies courses and museum visits were held periodically. It was discovered in three schools identified as low-level that teachers did not use museums effectively in the Social Studies courses. Also, the study results showed that the length of bureaucratic operations demotivate teachers to hold museum visits.

Keywords: Museum, education by museum, elementary education, Social Sciences

SUMMARY

Museums are spaces of effective utilization and ideal learning environments as multi-faceted learning environments in the process of lifelong education. Artifacts in museums reflect the realities of our social world. In this regard, museums are institutions of assistive and at the same time complementary nature especially for the education and development of primary school students. Because, museums are able to offer students different educational models and provide them with the opportunity to evaluate the knowledge they acquire at school from a different perspective in the museum. In addition, the fact that museums are easily accessible makes them usable tools in the social studies course (Boyer, 1996). Teachers should undertake some of the jobs that are demanding in terms of using museums in a creative manner in the lectures. However, meetings between the school and the museum are usually not at the desired level. Most of the visits to museums are trips that are not based on solid foundations and instead of being an integrated part of education they are regarded as "skipping the

school" (Seidel & Hudson, 1999). However, the importance of the role of museums in education is increasing day by day and the necessity of learning and studying at museums is becoming acceptable.

Purpose of the Study

The purpose of this study is to determine the current state of museum-integrated education that has been included in the Social Studies program in 2008 in line with the views of Social Studies teachers delivering the Social Studies courses in 7th and 8th grades of primary education and the students of these courses and to establish the contribution of using museums with education purposes to the teaching of Social Studies.

METHOD

The research is a qualitative study conducted to determine the views of teachers and students on 'Museum-Integrated Education in Social Studies Lesson'. Interview technique was used in this study as one of the qualitative data collection methods. In the research, Social Studies teachers working in eight state and two private primary schools located in four districts within the city limits of Samsun Metropolis and students enrolled in 7th and 8th grades of these schools were interviewed about museum-integrated education in Social Studies courses. The maximum variation sampling method was used for the selection of schools included in the research. Study group of this research includes 10 Social Studies teachers from primary schools that are socio-economically at low, medium, and high levels in Samsun city determined in line with the selected sampling method and a total of 20 primary school students enrolled in the 7th and 8th grades in the aforementioned schools. In addition, participation of students from different grades in the research has provided revelation of different aspects of the problem. Semi-structured interview form was used as the method of data collection. Initially, permission from participants were sought to record the interviews, then interviews were recorded with a voice recorder. Data recorded in the audio recording device were then transferred to the computer and translated into writing. In the study, the qualitative data collected through open-ended questions included in the semi-structured interview form were analyzed according to the 'descriptive analysis' method. In the analyses, in accordance with the descriptive analysis, the data was presented taking into account the questions used in the research. In addition, direct quotations are included to reflect the views of students and teachers more clearly. To increase the validity and reliability of this research, meetings were held with a teacher, a student, and an expert archaeologist about the subject matter of the research and triangulation was done by means of associating the topic with the related literature. Moreover, to ensure the validity and reliability in this research, expert review method was also consulted.

FINDINGS & RESULTS

The findings of this study were examined under the headings of contributions of museums to the learning process (the role of museums in Social Studies Program, the contribution of museums to learning experience of Social Studies, and the level of benefiting from museums during the delivery of the lectures) and the difficulties encountered during museum-integrated education. Many topics included in the curriculum of social studies make museum-integrated education possible. However, many of the teachers surveyed indicated that they were not aware of the museum-integrated education included in the program and they stated that they were not able to fully use the museums in the lectures due to various justifications they asserted. However, both teachers and students underlined that museum visits done in relation with the topics in the Social Studies course were especially important to achieve a permanent learning. In the research, teachers also referred to the difficulties they encountered in the course of museum-integrated education.

According to the results presented based on the findings of the survey, it was determined that museum visits in two of the three schools identified as socio-economically high-level, especially virtual museum visits were used more effectively in the Social Studies courses and museum visits were held periodically. It was detected in four schools identified as medium-level that museum-integrated education was known, but not entertained as often as desired. It was discovered in three schools identified as low-level that teachers did not use museums effectively in the Social Studies courses. Moreover, it was determined that teachers were not able to hold virtual visits due to reasons such as technological deficiencies, exams, and concerns for following the curriculum. Another result of the study is that the length of bureaucratic operations demotivates teachers to hold museum visits. In addition, teachers noted that the placement test, short durations of lectures, crowdedness of classes, museum officials' lack of information, and reluctance caused difficulties in museum visits.

Depending on lack of complete knowledge of the teachers expressing their views in this research about the museum-integrated education included in the Social Studies curriculum, the need for encouraging and supporting the teachers to carry out museum-integrated education activities included in the program was clearly presented in this study. In addition, it was determined in the study that pedagogical visits to museums contributed to permanent learning and students enjoyed the course.

Sosyal Bilgiler Dersinde Müze ile Eğitimin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği *

Şule EGÜZ

Alper KESTEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Özet

Yaşam boyu eğitim sürecinde çok yönlü öğrenme ortamları olarak kullanılan müzeler, eğitim alanında da etkin kullanım mekânları ve ideal öğrenme ortamları olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Araştırmanın amacı; müze ile eğitimin mevcut durumunu Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve bu dersi alan öğrencilerin görüşleri doğrultusunda belirlemek ve müzelerin eğitim amaçlı kullanılmasının Sosyal Bilgiler öğretimine katkısının ne olabileceğini ortaya koymaktır. Bu çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma yapılan okulların seçiminde ise maksimum durum örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Bu çalışmanın sonunda sosyo-ekonomik bakımdan üst düzey olarak belirlenen 3 okulun 2'sinde müze ziyaretlerinin, özellikle de sanal müze ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde daha etkin kullanıldığı ve periyodik olarak müze ziyaretleri yapıldığı belirlenmiştir. Alt düzey olarak belirlenen 3 okulda ise öğretmenlerin müzeleri Sosyal Bilgiler dersinde etkin olarak kullanmadıkları saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmanın sonuçları bürokratik işlemlerin uzunluğunun öğretmenlerin müze ziyaretleri konusunda isteklerinin azalmasına neden olduğunu göstermiştir. Bu çalışmada görüş bildiren öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programında yer alan müze ile eğitim konusunda tam anlamıyla bilgi sahibi olmamalarına bağlı olarak öğretmenlerin programda yer alan müze ile eğitim etkinliklerini uygulamaları konusunda teşvik edilmeleri ve desteklenmeleri ihtiyacı bu çalışma ile açıkça ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müze, müze ile eğitim, ilköğretim, Sosyal Bilgiler

Eğitim, sınıf ve okul içi etkinliklerle olduğu kadar sınıf ve okul dışı etkinlikler yoluyla da gerçekleşmektedir. Sınıf dışı eğitim, eğitim programını zenginleştiren kaynakların kullanılmasına yönelik bir yöntemdir. Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde sınıf dışı eğitimde etkin olarak kullanılacak en önemli alanlardan biri müzelerdir (Altın ve Demirtaş, 2009, s. 509). Geçmiş anlamının, tarihe saygı duymanın ve artık kaybolan kültürel değerlere önem vermenin eğitimciler için önemli olduğu bir gerçektir. Gelecek nesil bu işlevi müzeler aracılığıyla daha sağlıklı bir şekilde yerine getirebilecektir (Şahan, 2005, s. 490). Atagök'e (1999) göre müzeler gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek başlıca yaygın eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlar kültürel mirasımızı

* Bu makale "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Müze ile Eğitimin Öğretmen ve Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Samsun İli Örneği" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

korumak ve geliştirmek amacıyla çeşitli çalışmalar da yapmaktadır. Buna bağlı olarak müzeler, yeni programlar yaparak halkı kültürel değerlerin önemi konusunda bilgilendirip halkın bilinçlenmesinde önemli rol oynamaktadırlar (Kindo, 2004).

Geçmişe ait nesnelere “öğrenen” arasında ilişki kurmak olarak tanımlanan müze ile eğitim; müzelerin anlam ve önemini kavranmasını ve eğitimin kalitesini artırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca müze ile eğitim kendi kültürünün yanında farklı kültürleri de çok yönlü ve hoşgörülü bir yaklaşımla tanımak ve doğal olarak kültürlerarası fark ve benzerlikleri anlamak, ülkemizin sahip olduğu kültürel ve doğal varlıkları koruma bilincini etkin bir biçimde geliştirme amaçlarıyla ortaya çıkmış ve son yıllarda oldukça önemli bir yer edinmiştir (Denizli, Alpagut, Demirdelen, Metin, Demirtaş ve Akyol, 2006; İlhan ve Okvuran, 2000). Öğretmenin sınıf dışındaki gerçekliği öğrencilere gösterip müzelerden nasıl yararlanabilecekleri konusunda öğrencileri yönlendirmesi önemlidir. Bu bakımdan müzelerle yapılan okul ziyaretleri, etkili bir öğretmenin uygulaması gereken yöntemlerden biri olmalıdır (Proctor, 1973). Öğrenciler müze ziyaretleri yapıp, buradan elde ettikleri bilgileri paylaşmak üzere sınıfa getirdiklerinde, bu ziyaretler onların kişisel gelişimlerine ve tarihi daha iyi anlamalarına katkı sağlayacak önemli bir deneyim kazanmalarına zemin hazırlar (Anderson ve Moore, 1994). Bu bakımdan öğrencilerin özellikle müze gezilerindeki nesnelere bireysel anlamlar yüklemeleri, onların geçmiş kendilerine göre yapılandırılmalarına, eski ve günümüz toplumları arasında ilişki kurmalarına olanak sağlar. Çulha'nın (2006) da ifade ettiği gibi, öğrencilerin tarihsel empati kurmaları ve bugünü geçmişle kıyaslamaları mevcut durumu anlamalarına yardımcı olur. Bunun yanında tarihsel kanıtlarla çalışma, öğrencilerin gördükleri şeylerden anlam çıkarmaları için önemlidir. Burada kastedilen sadece bakma ve görme eğitimi değildir. Amaç öğrencileri düşünmeye teşvik etmektir (Çulha, 2006, s. 20). Bu bakımdan müzeleri kullanarak gerçekleştirilen Sosyal Bilgiler dersleri, öğrencilerin geçmişle gelecek arasındaki bağı kurmalarına yardımcı olur. Bu yolla öğrenciler, eserlerin o dönemdeki etkilerini ve önemini keşfeder ayrıca müzelerden yararlanarak işlenen dersler öğrencileri düşünmeye sevk eder (Shull ve Hunter, 1992).

Müzelerin eğitimdeki rolü ve etkinliği gün geçtikçe artmaktadır. Bu rol çocuğun okul öncesi döneminden başlayıp yaşlılık dönemine kadar olan uzun bir dönemi içine almaktadır (Buyurgan ve Mercin, 2005). Denizli ve arkadaşlarına (2006) göre, müzelerin örgün ve yaşam boyu eğitim sürecindeki etkinliği, müzelerin görsel, işitsel ve sözel niteliğinin yanı sıra, yaşantıya dayalı öğrenim özelliğinden kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan plânlı hazırlanan bir müze gezisi, uzun süreli yaşantıların oluşmasına zemin hazırlar (Çilenti, 1988). Rose'a (1958) göre, müze ziyaretleri aracılığıyla bazı kazanımlar öğrenciye kolaylıkla kazandırabilir. Bu nedenle çocukları uygun zamanlarda müzeleri gezmeye alıştırmak, bu gezilere çoğu zaman aileleri ve arkadaşlarıyla gitmelerini teşvik etmek için gereken bilgi, kişisel zevk ve estetik duygusu okul sıralarında öğrenciye verilmelidir.

Müzelerin öğretimde kullanılabilmesi için, müzelerin okulda uygulanan eğitim programı içinde yer alması gerekmektedir. Günümüzde gelişmiş ülkeler vazgeçilmez öğrenme mekânları olarak gördükleri müzeleri öğretim programlarının içine etkin bir şekilde entegre etmişlerdir (Akmehmet, 2008). Müzelerin tek tek her öğrenciye ulaşması zordur; ama müze, okullar aracılığı ile öğretime katkıda bulunabilir. Bunu gerçekleştirmek için en iyi yöntem okul ve müzenin işbirliği içinde çalışmasıdır

(Akmehmet, 2001). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında yer alan bazı kazanımların açıklamalar kısmında yer alan "müze ile tabiat ve kültür varlıklarının gezilmesi, incelenmesi ve buralarda etkinlik yapılması" ifadeleriyle müze, tabiat ve kültür varlıkları ile eğitim içerikleri arasında bilgi transferinin gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla müze ile eğitimin amacı müze, tabiat ve kültür varlıklarıyla eğitim ilişkisini, işlevini ve öğrenme sürecinde bireye katkısını ortaya çıkarmak, her ders için verimli şekilde kullanılacak uygulama alanları olduğunu ortaya koymaktır (MEB, 2008).

Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, müzelerde de büyük değişimler yaratmaktadır. Bilgi çağı olarak da değerlendirilen bu ortamda geleneksel uygulamalar kimi zaman yetersiz kalmakta; dolayısıyla teknolojik gelişmeler yeni yapılar, yeni yaklaşımlar yaratmaktadır (Köse, 2004, s. 81). Bu yeniliklerden biri olan sanal müzeler de farklı medya imkânlarından yararlanılarak hazırlanmış sayısal nesnelere ve bunlara ait bilgileri içeren, ziyaretçi ile kesintisiz iletişim sağlayan ve dünya çapında erişimi olanaklı kılmak amacıyla fiziksel anlamda bir mekâna ihtiyaç duymayan müzeler olarak faaliyet göstermektedirler (Schweibenz, 2004). Sanal müze uygulamaları fiziksel anlamda bir mekâna gerek duymayan müzeler olarak Sosyal Bilgiler eğitimine katkı sağlamaktadır. Artık yeni teknolojiler sayesinde müzelere gitmeden de sanal müze verileri kullanılarak öğrencilere sınıfta daha kapsamlı müze deneyimi yaşatmak mümkün hâle gelmiştir. Bu bakımdan müzeler üstlendikleri misyon ve sahip oldukları koleksiyonlar dahilinde eğitim hedeflerini yenileyerek öğrenmeye katkıda bulunurlar (Grenier, 2010).

Türkiye'deki Sosyal Bilgiler programı; ezber dayalı öğretimin terk edilmesi, eğitim bilimlerinde meydana gelen gelişmelerin uygulama alanına aktarılabilmesi, uluslararası değerlendirmelerde öğrencilerin başarı düzeylerinin yükseltilmesi, kendini ifade edebilen, iletişim kurabilen, girişimci ruha sahip bireyler yetiştirme gibi ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak yenilenmiştir (Yazıcı ve Koca, 2008, s. 33-34). Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenlerin geleneksel anlatım yöntemi dışında yeni yöntemleri uygulamaları arzu edilen bir durumdur (Kan, 2006). Çünkü Sosyal Bilgiler dersi kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fizikî çevreleriyle ilişkilerini esas almalıdır (Güngördü, 2002). Bu açıdan bakıldığında müzeler öğrenciler için tarihi keşfetmeleri ve geçmişin işlenmemiş verileriyle çalışabilmeleri için uygun ve farklı bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Bu şekilde müzeler öğrencilerin tarih ve sosyal bilgiler ders kitaplarının satır aralarında kalmış gerçek insan yaşamlarıyla karşılaşmalarına yardımcı olurlar (Çulha, 2006). Önemli bir bilgi kaynağı olan müzeler öğrencilere, alternatif öğrenme yolları göstermekte, maddi kanıt ile aktif biçimde çalışma fırsatı sunmakta ve bu mekânlar aracılığıyla öğrenciler soyut öğeleri somut ifadelerle dönüştürmektedirler (Lêvy, 2001). Tabiat ve kültür varlıklarını kapsayan mekânların ve müzelerin Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılması, unutulmaya yüz tutmuş eserlerin ve tarihi değerlerin öğrenciler tarafından keşfini sağlarken, onların geçmişle tarihsel duygudaşlık kurmalarına da destek olmaktadır.

Türkiye'de Kültür Bakanlığı bünyesinde 99 müze bulunmaktadır ve bunları ağırlıklı olarak arkeoloji ve etnografya müzeleri oluşturmaktadır. Türkiye kültürel zenginlikleri ve doğasıyla dikkatleri üzerine çeken ülkelerden birisidir. Sahip olduğu her türlü eser ve belgenin korunduğu ve sergilendiği Türkiye müzelerinin, elbette dünya

kültürüne katkısı büyük olmaktadır ve olacaktır (Türkoğlu, 2005). Ayrıca hem Samsun hem de diğer kentlerimiz açısından bu kültürel mirası yeterince araştırıp ortaya koymak öğrenciye kültürle ilgili pek çok bilgi, tutum ve izlenim kazandırmaktadır (Deveci, 2009). Bu bakımdan kültürel mirasın değerlendirildiği en önemli yerler müzelerdir.

Dünya’da müze ile eğitimle ilgili çalışmalara bakıldığında; müze ile eğitimin 19. yüzyıldan itibaren Avrupa ve Amerika’daki ülkelerin kültür politikalarında yer almaya başladığı görülmektedir (Hooper-Greenhill, 1999). İlk kez 1905-1945 yılları arasında Arthur Parker adlı müze eğitimcisi, müzelerdeki psikolojik etkenlerin eğitim açısından etkili bir şekilde kullanılmasını sağlamıştır (Shabbar, 2001). Ayrıca UNESCO ve ICOM gibi kurumların çalışmaları ve çıkardıkları yayınlar müzecilikte ve müze ile eğitimde tartışma ve bilgi paylaşımı ortamının yaratılmasını ve uluslararası standartlar oluşturulmasını sağlamıştır (Akmehmet ve Ödekan, 2006, s. 52). Müzeler 1970’li yıllarda, halkla ilişkiler ve eğitim alanında kullanılmak üzere kapılarını açmış, bu da müzelerin işlevlerini yerine getirebilme imkânını sağlamıştır. Ayrıca bu yıllarda İngiltere’de özellikle sanat eğitimi alanında müze ile eğitim zorunlu kılınmıştır (Buyurgan, Mercin, 2005, s. 67). Dünya’da müzeler ziyaretçilere sunduğu eğitim programları, video filmler, sesli turlar ve pratik atölye çalışmaları sayesinde tarihe aktif bir katılım sağlayarak çağdaş yaşamı daha anlamlı hale getirmekte ve bu yolla özellikle öğretmen ve öğrencilerin farklı bir bilgi ve anlayış kazanmalarını sağlamaktadırlar (Frykman, 2009).

Türkiye’de ise 1950 yılında kurulan Uluslararası Müzeler Konseyi Türkiye Milli Komitesi 1962’de “Müzelerin Eğitimdeki rolü hakkında UNESCO Semineri”ni düzenlemiş ayrıca 1963’te 1958 yılında ICOM’un hazırladığı Müzelerin Teşkilatlanması kitabının Türkçe olarak basılmasını sağlamıştır. Bu kitapta ayrıca müzelerin eğitim yönü tartışılmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı ise 1958 yılında “Öğretmenler İçin Müze El Kitabı”nı çıkarmıştır (Atagök, 1999). Türkiye’de Müze ile eğitimdeki asıl gelişme 1990’lardan sonra yaşanmıştır. Ankara Üniversitesi’nde 1998 yılında Müze Eğitimi Yüksek Lisans Programı’nın kurulması bu alan için akademik bir zemin oluşturmuş; bu konuda tartışma, araştırma ve projeler yapılarak bir müze ile eğitim ortamı oluşmaya başlamıştır (Akmehmet ve Ödekan, 2006). Özellikle Sosyal Bilgiler dersindeki önemi de azımsanmayacak kadar büyük olan müze ile eğitim 2008 yılında yayımlanan bir genelgeyle Sosyal Bilgiler programında yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda müze ile eğitimin Türkiye’deki geçmişi ve diğer alanlarda uygulandığı Avrupa ülkelerinden çok daha yenidir ve bu konuda yapılan çalışmaların büyük kısmı Görsel Sanatlar dersindeki kullanımına ilişkindir. Sosyal Bilgiler dersinde müze ile eğitim alanında yapılmış araştırma sayısı oldukça sınırlıdır. Bu araştırma, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve ilköğretim ikinci kademedeki öğrencilerin görüşlerine başvurularak müze ile eğitimin mevcut durumuna ilişkin bir değerlendirme yapılması, alanda konuyla ilgili duyulan çalışma eksikliğinin giderilmesi ve mevcut durumu belirleyerek ileride yapılabilecek değişiklik ya da yeniliklerin hangi yönde olması gerektiği konusunda fikir verebilmesi açısından önemlidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, ilköğretim 7. sınıfta Sosyal Bilgiler dersi, 8. sınıfta İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi veren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve bu dersi alan öğrencilerin müzelerin Sosyal Bilgiler eğitimi amaçlı kullanılmasına ilişkin görüşleri, farkındalık düzeylerinin belirlenmesi ve müzelerin eğitim amaçlı kullanılmasının Sosyal Bilgiler öğretimine katkısının ne olabileceği ve bu süreçte karşılaşılan güçlükleri ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda, şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Müzelerin öğrenme sürecine katkıları nelerdir?
 - a) Müzelerin Sosyal Bilgiler Programındaki yeri ve Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesine katkısı nelerdir?
 - b) Dersleri işlerken müzelerden nasıl yararlanılmıştır?
2. Müze ile eğitim sırasında karşılaşılan güçlükler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma ‘Sosyal Bilgiler Dersinde Müze ile Eğitim’ üzerine öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmış nitel bir çalışmadır. Nitel araştırmalarda veri toplamak için görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi çeşitli yöntemlere başvurulmaktadır. Bu araştırmada bunlardan görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Samsun Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde bulunan ilköğretim okulları oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan okullardan örneklem grubu seçilirken maksimum durum örnekleme yöntemine başvurulmuştur. Maksimum çeşitliliğe dayalı bir örnekleme oluşturmada amaç, genelleme yapmak için bu çeşitliliği sağlamak değildir, tam tersine çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olguların olup olmadığını bulmaya çalışmak ve bu çeşitliliğe göre problemin farklı boyutlarını ortaya koymaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu örnekleme yönteminin ışığında Samsun Büyükşehir il sınırları içinde yer alan merkez ilçelerinden Atakum ve İlkadım’dan (bu ilçelerde özel okul bulunması nedeniyle) üçer, Canik ve Tekkeköy’den ise ikişer okul seçilmiştir. Bu okullar seçilirken, çeşitlilik sağlamak için okulların bulunduğu sosyo-ekonomik çevrelerin farklı olmasına dikkat edilmiştir. Okulların bulunduğu sosyo-ekonomik çevre ile ilgili bilgiler ilgili ilçelerin Milli Eğitim Müdürlükleri’nden alınmıştır. Çalışmanın örnekleme grubunu belirleyen okullarda görev yapan 10 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve bu okullarda öğrenim gören 7. ve 8. sınıftan toplam 20 ilköğretim öğrencisi oluşturmuştur.

Veriler Toplama Araçları

Araştırmada, nitel araştırma veri toplama yöntemlerinden, görüşme kullanılmıştır. Bu araştırmada katılımcı Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve ilköğretim 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersinde müze ile eğitim hakkındaki görüşlerini belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen biri öğretmen, diğeri öğrenci için hazırlanan ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan iki ayrı görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formları hazırlanırken alanyazın taraması yapılmış, yapılan araştırmalar sonucunda sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular uzman görüşüne

sunularak düzeltilmeler yapılmış, daha sonra görüşmenin ön uygulaması yapılarak form uygulanmaya hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada verilerin toplanması için öncelikle gerekli kurumlardan izin alınarak 2010–2011 eğitim–öğretim yılında Samsun ilinde sekiz resmî, iki özel ilköğretim okulunda görev yapmakta olan 10 Sosyal Bilgiler öğretmenine ve 20 öğrenciye veri toplama aracı uygulanmıştır. Veri kaybını önlemek ve verilerin güvenilirliğini sağlamak amacıyla görüşmeler ses kayıt cihazına kayıt edilmiştir. Ses kayıt cihazına kaydedilen veriler daha sonra bilgisayara aktarılarak yazıya çevrilmiştir. Görüşme sırasında görüşme ilkeleri doğrultusunda hareket edilmiş ve soruların sırayla sorulmasına özen gösterilmiştir. Görüşme sırasında öğretmenler tarafından anlaşılmayan soru tekrarlanmış ya da sonda sorular sorulmuştur. Öğretmen ve öğrenci görüşmeleri sonucunda ulaşılan yanıtlar içerisinde, birbirine benzeyen ya da birbirine yakın olan yanıtlar alt tema ve kategorilerde toplanmıştır. Araştırmada yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer alan açık uçlu sorular yardımıyla toplanan nitel veriler ‘betimsel analiz’ yöntemine göre analiz edilmiştir. Bu çalışmada analizlerde, betimsel analize uygun olarak veriler, araştırmada kullanılan sorular dikkate alınarak ortaya konulmuştur. Ayrıca öğrenci ve öğretmen görüşlerini daha açık bir şekilde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara da yer verilmiştir. Elde edilen verilerin analiz edilmesi için tüm katılımcılara birer sembol verilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri “SBÖ” (1’den 10’a kadar), öğrenciler “Ö” (1’den 20’ye kadar) şeklinde kodlanmıştır. Yine elde edilen veriler alt kategorilere ayrılmıştır. Görüşme yapılan öğretmen ve öğrencilerin verdikleri yanıtlar aynı alt başlıklar altında toplanmıştır. Böylece verilen yanıtların birbirleri içindeki tutarlılıkları gözlemlenmiştir. Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak için araştırma yapılan konuya ilişkin hem öğretmen hem öğrenci hem de uzman arkeolog ile görüşme yapılarak ve alanyazınla ilişkilendirilerek çeşitleme (triangulation) (Yıldırım ve Şimşek, 2008) yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmada geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla uzman incelemesi yöntemine başvurulmuş ve kullanılan alıntılarının cevapların genelini yansıtabilecek şekilde verilmesine de dikkat edilmiştir.

BULGULAR

Bu araştırmada katılımcıların müze ile eğitime ilişkin görüşleri; müzelerin öğrenme sürecine katkıları “müzelerin Sosyal Bilgiler Programındaki yeri ve Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesine katkısı, dersleri işlerken müzelerden yararlanma durumu” ve müze ile eğitim sırasında karşılaşılan güçlükler başlıkları altında ele alınmıştır.

Müzelerin öğrenme sürecine katkıları

Müzelerin öğrenme sürecine katkıları; müzelerin Sosyal Bilgiler Programındaki yeri ve Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesine katkısı, dersleri işlerken müzelerden yararlanma durumu olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

Müzelerin Sosyal Bilgiler Programındaki yeri ve Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesine katkısı: Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısı programdaki müze ile eğitimin mevcut durumu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını söylemişlerdir. Programdaki değişikliklerle ilgili bilgi sahibi olduklarını söyleyen öğretmenler, özellikle program içerisinde sanal müze ziyaretlerine daha fazla yer verildiğini belirtmişlerdir. Ayrıca programdaki değişikliklerle ilgili bilgisi olan öğretmenlerden bazıları da müze ziyaretlerinin program içerisinde yer almasına rağmen uygulamada sıkıntı çektiklerini ve Milli Eğitim Müdürlüğü'nün bu konuda kendilerine yeterli desteği vermediğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan öğretmenler görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Programdaki müze ile eğitimin mevcut durumuyla ilgili bilgim yok. Yeni program bizim elimizde yok zaten. Ancak ders kitaplarımızda da müze ile eğitime yer verilmemiş. Baktığımızda Programdaki konuların hepsi ders kitaplarında var. Ama müze ile eğitimi kapsayan Sosyal Bilgiler grup dersleri içerisinde öyle bir konu yok. Normalde programda olan konunun, ders kitaplarında da olması gerekiyor. Değişiklik olduysa bile bilmiyorum. (SBÖ1)

Programımızda yer alıyor ve öğrencilerin müzeyle ilgili olarak resmi kurumlardan izin almak şartıyla yakın olan yerlere götürmemiz teşvik ediliyor. Ayrıca programda öğrencileri bu konuda yönlendirmemiz isteniyor. Programdaki çalışmalar bence yeterli değil. Yani programda sadece müze gezisi var demekle müze gezisi olmaz. Çünkü Milli Eğitimin okullara verdiği destek ortadadır. Öğrencilerin potansiyeli de meydandadır. Şimdi 25-30 kişilik bir öğrenci grubunu okulun kendi imkânlarıyla birlikte bir gün boyunca uzak yerlerde ya da yakın bir yerde geziye götürmek okula külfet getirecektir ve bu da okul tarafından kabul görmeyecektir. Okul tarafından kabul görmeyecek bir şeyin sadece müfredatta yer alması ve öğretmenlere de “siz bunu uygulayın” demek ne kadar doğrudur tartışılır. Ancak biz şu okulu şu okulu şu okulu belirledik ve şu tarihler arasında şu imkânlar şu şartlar dahilinde götüreceğiz denirse bunun çok daha verimli olabileceği kanaatindeyim. (SBÖ6)

Programda yer alan müze ile eğitimde işte bize söylenen, öğretmenlerden istenen çocukları sanal müze aracılığıyla bilgilendirmek, eğitmektir. (SBÖ10)

Bu çalışmada müze ile eğitim konusunda bilgileri olduğunu savunan öğretmenlerin de bilgilerinin çok yüzeysel olduğu görülmektedir. Öğretmenlerden birinin görüşü bu noktada çok dikkat çekicidir. Söz konusu öğretmen “ders kitabında olsa programı açıp bakardım” gibi bir düşünce ortaya koymuştur. Eğitim işlerinin belli bir program dahilinde yapılması gerekmektedir. Belirlenen hedeflere ulaşabilmek ve eğitimin düzenli, kontrollü olarak yürütülebilmesi ancak hazırlanacak programlarla ve bunları uygulamakla mümkün olabilir. Buradan hareketle öğretim yılı boyunca öğretmenin programa bakma ihtiyacı duymaması da çok ilginç görünmektedir. Bir programdan diğerine geçiş sürecinde yeni programın içeriği konusunda öğretmenlere eğitim seminerleri verilerek, uygulama yolunda önemli bir adım atılabilir. Öğretmenlerin, yapılan görüşmelerden de anlaşıldığı üzere programdaki müze ile eğitimin rastlantısal yollarla ya da çıkarım yaparak farkına vardıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra öğretmenlerin müze ile eğitim konusunda herhangi bir çaba sarf etmemeleri bu çalışmada dikkati çeken bir diğer nokta olmuştur.

Müze ziyaretlerinin öğrenmeye olan katkısı çerçevesinde öğretmenlerin birçoğu müze ziyaretlerinin öğrencilerin derse karşı ilgisini artırdığını ve merak duygularını geliştirdiğini söyleyerek bu durumun onları soru sormaya teşvik ettiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, müzedeki nesnelere birebir karşılaşan öğrencilerin müzelerden edindikleri bilgiler ışığında Sosyal Bilgiler dersiyle bağlantı kurmalarının derslerde öğrenilen bilgilerin kalıcı olmasına katkı sağladığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Yine öğretmenler sanal müze ziyaretlerinin de öğrenmeyi olumlu yönde etkilediğini ve zevkli hale getirdiğini ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerden bazılarının görüşleri şöyledir:

Müze ile eğitimin Sosyal Bilgiler dersine karşı ilgiyi artırdığına inanıyorum. Çocukların bir şeyleri gördükten sonra merak duyguları daha fazla artıyor. Buna bağlı olarak öğrencilerin gezi dönüşünde akıllarındaki birçok soruyla bana geldiklerini gözlemledim. (SBÖ3)

Çocuklar daha çok işitsel değil de görsel objelere yatkınlar. Birebir görmeden ya da somutlaştırma olmadan yapılan eğitim tamamıyla hayal unsuru olarak çocuğun beyininde kalıyor. Çocuk kafasında canlandırma yapmaya çalışıyor. Hayal dünyaları geniş olmasına rağmen bu konularda kafalarında çok fazla canlandırma yapamadıkları için bir zaman

sonra zaten tamamen unutuluyor. Bu nedenle müzelerin etkin olarak derslerde kullanılması bilgiyi daha kalıcı kılacaktır diye düşünüyorum. (SBÖ5)

Şimdi öğrencilerimiz Sosyal Bilgiler dersini aslında seviyorlar. Hayatı anlatan bir derste hayatın içinden örneklerle dersi işlemek ve çevreyi gezip görmek öğrencileri elbette daha çok motive edecektir. (SBÖ6)

Öğrenciler de müze ziyaretlerinin öğrenmeye olan katkısı konusunda görüşlerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin birçoğu müzeler aracılığıyla edindikleri bilgilerin önceki öğrendiklerini pekiştirdiğini bu nedenle de daha fazla akıllarında kaldığını ifade etmişlerdir. İki öğrenci ise görsel olarak sunulan her şeyin anlamalarını kolaylaştırdığını, yerinde öğrenmenin daha önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bazı öğrenciler bu konudaki görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

Görsel olarak eserlerle karşılaşınca bilgiler daha çok aklımızda kalıyor. Ayrıca müzeler, bilgilerin yerleşmesini sağlıyor ve de öğrendiklerimizi unutmamıza engel oluyor. (Ö3)

Ya bir kere görsel olarak derse yardımcı oluyor, konuları pekiştiriyor. İşte görsel olarak insanın aklında kalmasını sağlıyor. (Ö17)

Sanal müzeler, özellikle gezme imkânı olmayan yerleri bana oralara gitmeden görme imkânı sağlar. Aklımda kalır, o şehre gitmeden insanların kültürel yaşamlarını öğrenirim. Konularla da bağlantı kurunca, konular daha iyi aklımda kalır. Mesela sınavda bu konuyla ilgili soru çıktığında ben o yaptığım geziyi hatırlarım. (Ö19)

Okuldaki sözel ve sembolik ağırlıklı öğretimin yerini müzelerde görsel ve yaşantılara dayalı öğretim almaktadır. Kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesi için soyut kavramların somutlaştırılması gerekmektedir (Singh, 2004). Bu bakımdan müzeler öğrencilere kalıcı görsellik sağlayarak öğrenmelerin kalıcılığını artırmada oldukça önemli bir yere sahiptirler. Öğrencilerin neredeyse tamamı müze ziyaretlerinin daha önceki öğrenmeleri pekiştirerek bilgilerin akıllarında kalmalarını sağladığını, anlamalarını kolaylaştırdığını ifade ederlerken öğretmenler de müzelerin kalıcılığı ve derse karşı ilgiyi artırdığının altını çizmişlerdir. Bu bakımdan öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşleri de kendi içinde tutarlılık göstermiştir. Ancak öğretmenler müzelerin eğitim sürecinde kullanılmasının faydalı ve önemli olduğunu bilmelerine karşın, derslerde istenilen düzeyde müze ziyaretleri yaptırmamaktadırlar.

Dersleri işlerken müzelerden yararlanma durumu: Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler derslerinde müze ile eğitimden ne kadar yararlandıklarına ilişkin soruya verdikleri yanıtlarda birçoğunun bu derste müze ziyaretleri yapmanın faydalı olduğunu belirttikleri ve sıklıkla yapılmasının gerekli olduğunu söyledikleri görülmüştür. Ancak öğretmenlerin sınıfların kalabalık olması, ders saati içinde ziyaretlerin yapılmasının zorunlu olması ve Samsun'da programa uygun müzeler bulunmaması gibi sıkıntılardan dolayı çok sık müze ziyaretleri yapmadıkları belirlenmiştir. Katılımcı öğretmenler bu konudaki görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Derslerde müzelerden yararlanamıyorum. Zaten önceki çalıştığım okul deprem bölgesindeydi. Buradaki okulumda da sınıf mevcudunun kalabalık olması bu tür ziyaretlerin yapılmasına engel teşkil ediyor. Özellikle müzeler haftasında öğrencileri müzelere götürmeyi düşündük ancak ders süresinin yetersizliği buna engel oldu. Çünkü öğrencileri bir sonraki derse yetiştirmek gerekiyor. O yüzden problem olabileceği endişesiyle götüremedik. (SBÖ1)

Sosyal Bilgilerle, müze ile eğitimi ayırt etmek mümkün değil zaten Sosyal Bilgilerin içinde yer alan konuların tamamını kapsayan müzeler tarihte, sosyalde, coğrafya da hepsinde rahatlıkla kullanılabilir. Dersleri işlerken kullanmakta ayrıca faydalı olur. (SBÖ7)

Dersleri işlerken konularla ilişkili olarak müzelerden yararlanmamız gerekir. Maalesef gerektiği gibi uygulayamıyoruz. Aslında elimizde bulunan müfredatı şöyle bir süzgeçten geçirdim. Hangi konuyla ilgili Samsun'da nereye gidebiliriz diye düşündüm ancak ilimizde çok da fazla müfredata uygun bir müze yok gibi. Bence müfredat programında konularla ilişkilendirilerek müze gezilerine yer verilirse dersler çok daha verimli olacaktır. (SBÖ8)

Samsun'da bulunan Bandırma Vapurı Gemi-Müzesi, Milli Mücadele Parkı ve Açık Hava Müzesi, Gazi Müzesi ve Samsun Arkeoloji ve Etnografya Müzesi 6., 7. sınıf Sosyal Bilgiler ve 8. sınıf Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi derslerindeki pek çok kazanımla kolaylıkla ilişkilendirilebilir. Samsun müzeler bakımından oldukça zengin bir ilimizdir. Bu bakımdan derslerde yararlanılmamasının gerekçesi kazanımlarla bağlantılı müzelerin ilde bulunmaması değil öğretmenlerin bu konudaki isteksizliği ve bilgisizliği olabilir. Öğretmenler derste edinilen bilgilerin kalıcılığı artırmak için mutlaka program

konularının müzelerle ilişkilendirilerek derslerin işlenmesinin gereği üzerinde durmuşlardır. Samsun'da programa uygun müzelerin bulunmadığını belirten Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bir bakıma Samsun'da hangi müzelerin var olduğunu bilmedikleri ya da bilseler bile çeşitli bahaneler öne sürerek derslerde istenilen düzeyde müzelerden yararlanmadıkları görülmüştür.

Müze ile eğitim sırasında karşılaşılan güçlükler

Araştırmada öğretmenler, okul yönetiminin herhangi bir güçlük çıkarmadığını hatta müze ziyaretleri konusunda kendilerine destek verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler müze görevlileriyle ilgili olarak da bir problem yaşamadıklarını ancak müze görevlilerinin öğrencilere davranış biçimlerinin zaman zaman rahatsızlık verdiğini ifade etmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerden dördü hiçbir zorlukla karşılaşmadıklarını ifade ederken diğer taraftan dört öğretmen, müze ile eğitim etkinlikleri sırasında izin alma sürecinin uzun sürmesi ve çok önceden planlama yapma gerekliliğinin sıkıntı yarattığını ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerden bazıları, öğrenci velilerinin de bazen okulda düzenlenen sosyal ve kültürel faaliyetlere karşı ilgisiz davrandıklarını ya da müze ziyaretlerine karşı çıktıklarını öne sürerek bütün bunların müze ziyaretleri düzenleme konusunda isteklerini kıldığını dile getirmişlerdir. Araştırma sürecinde görüş bildiren öğretmenlerin bu konudaki düşünceleri ise şöyledir:

Yok hiç öyle bir sorun yaşamadık tam tersi sorunsuz bir şekilde güzel geçmişti. Zaten orada yine gezi amaçlı gelen başka gruplar ve öğrencilerde vardı, müzeye ilgi de çoktu ama herhangi bir sıkıntı yaşamadık diyebilirim. (SBÖ2)

Okul yöneticilerinden kaynaklanan herhangi bir sorun olmadı. Müze görevlileri çok yardımcı oldular. Ziyaretlerden çok memnun kaldım diyebilirim. Ancak Milli Eğitimde ise çok fazla prosedür gereken işlemlerin yapılma zorunluluğu sıkıntı olabiliyor. Özellikle il dışına çıkışlarda var, tabi onların da kendilerine göre sorumlulukları olduğu için izin alma işlemlerinin eksiksiz yerine getirilmesi gerekiyor. İşte turizm şirketi olması gerekiyor öyle rastgele gidemiyorsunuz. Velilerin izin vermeleri gerekiyor. Program yapmanız, kroki çizmeniz gerekiyor. Bunlar istenen prosedürler ve zaman alıcı şeyler. Ayrıca müzeye girdiğinizde öğrencileri gruplara çok iyi ayırmak gerekiyor, kalabalık gruplarla ziyarete gidilmesi gezinin verimli geçmesini olumsuz yönde etkiliyor. (SBÖ4)

Müze görevlileri size çok fazla yardımcı olmuyor yani bilgilendirmiyorlar. Siz sorarsanız o şekilde bir yüzeysel olarak bilgilendirme yapıyor. Her müzenin kendi broşürü de olabilir yani o broşürü çocuklara dağıtabilirler öğretmenlere dağıtabilirler. (SBÖ10)

Araştırma kapsamında görüşleri alınan öğrencilerin sorunlarının genellikle müzelerin kalabalık olması, müze görevlilerinin olumsuz davranışları, tanıtım faaliyetlerinin zayıflığı gibi noktalarda yoğunlaştığı görülmüştür. Öğrenciler bu konudaki görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

Biraz kalabalıktı. Daha az kişi olsaydı daha net görebilirdik. (Ö5)

Aslında şu şekil olabilirdi yani Samsun'da bir sürü müze var. Ama bunlar neredeyse hiç tanınmıyor. Ondan gideni de çok olmuyor. Böyle hep broşür verseler, yanında küçücük böyle kalıcı eserler verseler daha çok müzelere gidenler olur. Zaten müzelerin güzelliği falan her şeyi tam yani hep güzel yapmaya çalışmışlar ama tanıtımı az olduğu için gideni az bence. (Ö10)

Olumsuz bir şeyle karşılaşmadım. Görevlilerin sürekli bakması hoşuma gitmedi sadece. (Ö14)

Müze ile eğitim sırasında hem öğretmenler hem de öğrenciler bir takım sıkıntılarla karşı karşıya gelmektedirler. Bu bakımdan karşılaşılabilecek zorlukları en aza indirmek için plânlama yapmak gereklidir. Araştırma kapsamında öğrenciler de yaşadıkları sıkıntılara ilişkin öğretmenlerinin görüşleriyle paralel doğrultuda görüşler bildirmişlerdir. Öğrencilerden bir kısmı müzede kendilerine bilgi verecek kimsenin olmamasına dikkati çekmiştir. Bu doğrultuda araştırmalar incelendiğinde en uygun müze ziyaretinin, rehber eşliğinde yapılan müze ziyaretleri olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçları programda öğretmenlere derste kullanmaları yönünde tavsiyede bulunulan sanal müze ziyaretleri noktasında da sıkıntılar bulunduğunu ortaya koymuştur. Sanal müzeleri kullanmadığı yönünde görüş bildiren yedi öğretmenden üçü bu konuda daha önce herhangi bir bilgiye sahip olmadığını ancak bu uygulamanın önemli olduğunu ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerin ikisi sanal müzeleri bildiklerini ve ilerleyen zamanlarda kullanabileceklerini, diğer iki öğretmen de okulda imkânların kısıtlı olduğunu, ağ bağlantılarında ve teknolojik donanımda sıkıntı yaşadıklarını ifade ederek her zaman kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Üç öğretmen ise müzelere sanal ziyaretler yaptıklarını ve bu ziyaretlerin öğrenciler için yararlı ve eğlenceli olduğunu

ileri sürmüştür. Sanal müze ziyaretlerini kullanan bir öğretmene müfredatı yetiştirme kaygısının ve sınavların bu uygulamayı sıklıkla kullanmasına engel olduğunu belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak araştırmaya katılan öğretmenler görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Altıncı sınıflarla internette sanal müze ziyareti yaptık. Bu sanal ziyaretler çocukların çok hoşlarına gitti. Yani çocuklar için bu tür etkinlikler çok eğlenceli geçiyor. (SBÖ2)

Sadece bir kere sanal müze ziyareti yapmışım yani her zaman yapamıyorum. Müfredatı yetiştirme kaygısı ve sınavlar bu etkinliğin önüne geçebiliyor. (SBÖ9)

Sanal olarak müzelere işte internette girilmesi öğrenciler için yararlı olur diye düşünüyorum. Sanal müzelerde gezdirilebilir ama bunun için de sırf herhalde internet sisteminin ve projeksiyonun olması gerekiyor. Şu anda bunu kullanmıyoruz ama kullanılması gerektiğine inanıyorum. Özellikle ilk çağ tarihini anlatırken bilgilerin somutlaştırılması adına kullanmak yararlı olurdu. (SBÖ4)

Araştırmada sanal müze ziyaretleri ve karşılaşılan güçlüklerle ilgili olarak öğrencilerin de görüşleri alınmıştır. Görüşler öğretmenlerin verdikleri cevaplarla aynı doğrultudadır. Öğrencilerin birçoğu öğretmenlerinin sınıf içerisinde sanal olarak müzelere ziyarette bulunmadıklarını söylemişlerdir. Ancak bu ziyaretleri yapmalarının yararlı olacağını dile getirerek, gidemedikleri müzelerdeki eserleri görsel olarak sınıf içerisinde izlemelerinin öğrenmelerine de ayrıca katkı sağlayacağını bildirmişlerdir. Burada dikkati çeken ise iki öğrencinin müzelerle ilgili sanal ziyaretlere görsel sanatlar dersinde yer verildiğini söylemeleridir. Katılımcı öğrencilerden bazıları bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

Sosyal Bilgiler dersinde değil de Görsel Sanatlar dersinde müzeyle ilgili bir konu işlemiştik. Onu hoca böyle sanal olarak göstermişti böyle internette açmıştı. Öyle gördüm. Topkapı Sarayı'yı sanırım müze olarak. Öğretmenimiz oradaki tablolar oradaki dekorasyonlarla ilgili şeyler söyledi. Hatta ben tek başıma eve geldiğimde de açıp bakmışım. Sosyal Bilgiler öğretmenimiz yaptırmadı. Ama yaptırmasını istedim. Çünkü o anlatırken o konuyu daha iyi pekiştirdim görsel olarak. Daha iyi kafama yerleşirdi. (Ö1)

Sosyal Bilgiler dersinde bazen görsellerden yararlanarak ders işliyoruz. Ama öğretmenimiz internette yaptırmadı. Çünkü, bizim okulla bazı sorunlarımız vardı hani

bilgisayar eksikliğimiz olduğu için yaptırılmamıştı. Yaptırmasını tabi isterdim. Çünkü gidememek de orada mesela oranın nasıl olduğunu öğrenirdik. (Ö2)

Müzelere sıklıkla götüremiyor öğretmenimiz. Bu sınavlar dolayısıyla hem okul sınavları hem SBS ya da dışarıdan sınavlar için çalışmamız gerekiyor. Konuları da yetiştirmemiz gerekiyor. Bu yüzden yapamıyoruz. (Ö8)

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı, öğretmenlerin öğrencileri ile birlikte sanal alan ve sanal müze gezileri, müze ve tarihi mekân inceleme gezileri yapmalarını istemektedir (MEB, 2008). Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir bölümü Sosyal Bilgiler derslerinde sanal müze ziyaretleri hakkında çeşitli gerekçeler öne sürerek sanal ziyaretleri yaptıramadıklarını belirtmişler ancak bu konuda istekli olduklarının da altını çizmişlerdir. Öğrencilerin de büyük bir bölümü öğretmenlerinin sınıfta sanal müze ziyaretlerini yapmadıklarını ancak yapmalarının yararlı olabileceğini söylemişlerdir. Sanal ortamdaki gelişmeler, müzenin, koleksiyonun ve etkinliklerinin görünürlüğünü sağlaması açısından önemlidir (Savaş, 2008, s. 17). Günümüzde özellikle sanal müze gezileri konusunda internet birçok imkân sunmaktadır. Eğitimde de bu imkândan olabildiğince faydalanılması özellikle öğrenilenlerin pekiştirilmesi ve kalıcılığı adına kolaylık sağlayacaktır. Müzelere gitmek istediklerini dile getiren ancak izin konusunda sürecin uzamasından yakınan öğretmenler için sanal müze ziyaretleri güzel bir alternatif olabilir. Nitekim öğretmenlerin sanal müze ziyaretlerini yeterince yaptırmıyor olmaları ve bu konuda herhangi bir girişimde bulunmamaları da dikkati çeken bir diğer ayrıntı olmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Adler (2000) okulu yalnız evdeki dünya ile dış realitenin geniş boyutlu dünyası arasında aracı rolü oynayan ve bilgilerin öğrencilere aktarıldığı bir öğretim kurumu değil, aynı zamanda öğrencilerin yaşam bilgisi ve yaşama sanatı bakımından eğitildiği, sosyalleşmesine yarar sağladığı bir yer olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle okulları öğrencilerin yaşamdan kesitler gördükleri kurumlar haline getirmek gerekmektedir ki müzeler bu konuda oldukça önemlidir. Çünkü müzede yapılan her şey, okulda belirlenen amacın dışında olsa bile, eğitici bir değer taşır (Harrison, 1963). 2008 yılında

Sosyal Bilgiler programına eklenen müze ile eğitimin mevcut durumunu ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma sonuçları göstermektedir ki sosyo-ekonomik bakımdan iyi durumda olarak belirlenen 3 okulun 2'sinde müze ziyaretlerinin, özellikle de sanal müze ziyaretlerinin Sosyal Bilgiler dersi içerisinde daha etkin kullanıldığı ve periyodik olarak müze ziyaretlerinin yapıldığı belirlenmiştir. Sosyo-ekonomik durumu normal olan 4 okulda ise müze ile eğitimin bilindiği ancak istenilen sıklıkta yapılmadığı tespit edilmiştir. Alt seviye olarak belirlenen 3 okulda ise öğretmenlerin ulaşım, veli izni, müzelerin ücretli olması, sınıftaki teknolojik donanımın yetersizliği gibi gerekçeler öne sürerek müzeleri Sosyal Bilgiler dersinde etkin olarak kullanmadıkları saptanmıştır. Benzer şekilde Güleç ve Alkış'ın (2003) çalışmasında da bir öğretim yılı içinde müzelere yapılan ziyaretlerin sıklığında, okulun yer aldığı çevredeki kültür yapısının ve maddi olanakların etkili olduğu ve okulun bulunduğu çevrenin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe bir öğretim yılı içinde müzeye gitme sıklığının arttığı belirlenmiştir. Bu anlamda araştırmanın bulguları bu çalışmayı destekler niteliktedir.

Sanal müzeler aracılığıyla müzeler sahip oldukları koleksiyonları ve sergileri geniş kitlelere hızlı ve pratik bir şekilde ulaştırmakta ve o insanlarla hızlı bir iletişim sağlamaktadırlar (Keleş, 2003). Araştırmada öğretmenlerin sanal müze ziyaretleri hakkında yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları, teknolojik eksiklikler, sınavlar, müfredatı yetiştirme kaygısı gibi bahaneler öne sürerek öğrencilere sanal ziyaretler yaptıramadıkları belirlenmiştir. Ancak müzeler ile tabiat ve kültür varlıklarının bulunduğu mekânlarda yapılacak etkinliklerin bir takım nedenlerle gerçekleştirilememesi durumunda sanal ortamda gerçekleştirilecek etkinlikler tasarlanabilmesi 2008 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler programında öğretmenlere önerilmiştir (MEB, 2008). Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuç da bürokratik işlemlerin uzunluğunun öğretmenlerin müze ziyaretleri konusunda isteklerinin azalmasına sebep olmasıdır. Ayrıca öğretmenler SBS, ders süresinin kısa olması, sınıf mevcudunun kalabalık olması, müze görevlilerinin bilgilendirme konusundaki eksikliği ve isteksizliği gibi gerekçeler öne sürerek müze ziyaretlerinin sıkıntı yarattığına işaret etmişlerdir. 200'ün üzerinde öğretmen üzerinde araştırmasını yapan Ata'nın (2002) da çalışmasında ifade ettiği güçlüklerin, bu çalışmada görüşleri alınan öğretmenlerin dile getirdikleri sıkıntılarla bire bir örtüştüğü görülmüştür.

Müzeler günümüzde okullar ve eğitim uzmanları ile birlikte çalışmaya başlamış, yeni öğretim programlarına ilişkin olarak koleksiyonlarını yeniden değerlendirmiş, doğrudan öğretim programları ve çeşitli derslerle ilişkili sergiler ve eğitim programları hazırlamaya yönelmişlerdir (Hein, 1998). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler öğretim programında yer almaya başlayan müze ile eğitim ise Türkiye’de okullarla müzeler arasındaki ilişkiyi kurmayı amaçlamaktadır (MEB, 2008). Ancak bu çalışmada görüş bildiren öğretmenlerin Sosyal Bilgiler programında yer alan müze ile eğitim konusunda tam anlamıyla bilgi sahibi olmadıkları bu araştırma ile ulaşılan bir diğer sonuçtur. Bu bakımdan öğretmenlerin programda yer alan müze ile eğitim etkinliklerini uygulamaları konusunda teşvik edilmeleri ve desteklenmeleri ihtiyacı bu çalışmada açıkça ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada öğrencilerin eğitsel müze ziyaretleri aracılığıyla dersten zevk aldıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra müze ile eğitimin kalıcı öğrenmeye katkı sağladığı bu çalışmayla açıkça ortaya konulmuştur. Mercin’in (2003) çalışmasında da müzelerin, geleceğin potansiyel ziyaretçisi olacak ilköğretim öğrencilerine, şimdiden alışkanlık kazandırılması, kalıcı bir eğitimin gerçekleştirilmesi ve ilginin artırılması için etkili ortamları sunduğu saptanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında Sosyal Bilgiler dersinde müzelerden en üst düzeyde yararlanabilmek için eğitsel müze ziyaretlerinin programla eşgüdümlü olarak düzenlenmesi ve bu ziyaretlerin okullarda zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca programdaki müze ile eğitime ilişkin her kazanıma yönelik Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından bir DVD hazırlanarak her türlü görsel ve işitsel araçlar Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin hizmetine sunulmalı ve bu araçların kolayca kullanılabilmesi için teknoloji sınıfları ya da Sosyal Bilgiler sınıfları oluşturulmalıdır. Atasoy’un (1998) da belirttiği gibi en kısa sürede müze eğitim birimleri oluşturularak, gerek yazılı gereçlerin hazırlanması, gerekse eğitim programlarının uygulanmasında müzeci-egitimci işbirliğinin etkinleştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin müze ile eğitim konusunda kuramsal eksikliklerinin giderilmesi ve yapılacak olan etkinliklerinin sınıf içinde ve dışında etkin bir şekilde yürütülebilmesi için öğretmenlere yönelik MEB tarafından hizmet içi eğitim, seminer vb. çalışmalar yapılmalıdır. Aynı şekilde öğretmenlerin sanal müzelerden Sosyal Bilgiler dersinde yararlanabilmeleri için öğretmenlerin yeterlilikleri belirlenmeli ve

gerekirse bu anlamda öğretmenlere hizmet içi eğitim verilmelidir. Ayrıca müze ziyaretlerini programda etkin hale getirmek için uygulanabilir ayrıntılı düzenlemeler yapılmalı ve bu ziyaretler mutlaka zorunlu hale getirilmelidir. Bulgulardan yola çıkılarak ortaya konulan bu öneriler gereği gibi dikkate alınıp hayata geçirilirse müze ile eğitimin uygulanır hale gelmesinde önemli bir adım atılmış olacaktır.

KAYNAKLAR/REFERENCES

- Adler, A. (2000). *Çocuk eğitimi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Akmehmet, Tezcan, K. (2001). Müzelerin okul eğitimine katkıları. *Yüksek öğretimde rehberliği tanıtma ve rehber yetiştirme vakfı (YÖRET) postası*. <http://www.yoret.org.tr/download/posta/48.doc>. 18. 05. 2011'de alındı.
- Akmehmet, Tezcan, K. (2008). Müzelerin tarih öğretiminde nesne merkezli eğitim etkinlikleriyle kullanılması ve ilköğretim sosyal bilgiler öğretimi. *Millî Eğitim Dergisi*, 180, 50-67.
- Akmehmet, Tezcan, K. ve Ödekan A. (2006). Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi. *İTÜ Dergisi / B Sosyal Bilimler*, 3(1), ss.47-58.
- Altın, B. N. ve Demirtaş, S. (2009). Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı eğitim etkinlikleri (müze ve arazi çalışmaları). M. Safran (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Anderson, C. ve Moore, A. (1994). Making history happen outside the classroom. H. Bourdillon (Ed.). *Teaching history*. London and New York: Routledge.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihî mekânlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin 'müze eğitimine' ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atagök, T. (1999). *Yeniden müzeciliği düşünmek*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.
- Atasoy, Yavuzoğlu, N. (1998). Müze eğitiminde yazılı gereçlerin rolü. *IV. Müzecilik Semineri Bildiriler*. İstanbul: Askeri Müze ve Kültür Sitesi.
- Boyer, L. C. (1996). Using museum resources in the K-12 social studies curriculum. *ERIC Educational Reports*. <http://www.eric.ed.gov/PDFS/ED412174.pdf>. 13.03.2011'de alındı.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları*. V. Özsoy (Ed.). Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Çilenti, K. (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Denizli, H., Alpagut, A., Demirdelen, H., Metin, M., Demirtaş, N. ve Akyol, A. A. (2006). *Anadolu medeniyetleri müzesi 2005 yılı*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Deveci, H. (2009). Sosyal bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 1-19.
- Frykman, G. S. (2009). Stories to tell? Narrative Tools in Museum Education Texts. *Educational Research*, 51 (3), ss.299-319.

- Grenier, R. S. (2010). 'Now this is what I call learning!' a case study of museum- initiated professional development for teachers. *Adult education quarterly*. USA: Sage Publication.
- Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 63-78.
- Güngördü, E. (2002). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Harrison, M. (1963). Eğitim ve müzeler. *Müzelerin teşkilatlanması pratik öğütler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Hein, E., G. (1998). *Learning in the museum*. USA: Routledge Publications.
- Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze Ve Galeri Eğitimi*. (M. Öрге Evren, E. G. Kapçı, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- İlhan, Çakır, A. ve Okvuran, A. (2000). Bir eğitim ortamı olarak müzeler. N. Aslan (Ed.). *Dramaya merhaba*. Ankara: Oluşum Yayınları.
- Kan, Ç. (2006). Etkili sosyal bilgiler öğretimi arayışı, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 14 (2), 537-544.
- Keleş, V. (2003). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(2), 1-17.
- Kindo, L. (2004). Museum and intangible heritage. *The Orissa Historical Research Journal*, 47(1). <http://orissa.gov.in/e-magazine/Journal/journalvol1/Journal.htm>. 10.03.2011'de alındı.
- Köse, N. (2004). Sanal ve gösterimci müzecilik. *Somut olmayan kültürel mirasın müzelenmesi sempozyum bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Halk Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Lévy, F. (2001). Maddî olmayan bir müzeye doğru. B. Madran (Ed.). *Kent, toplum, müze, deneyimler-katkılar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Mercin, L. (2003). Müzelerin sanat (resim) eğitimi amaçlı kullanılmasına ilişkin yönetici ve öğretmenlerin algılarının değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3. <http://www.esosder.org/index.php?sayfa=ozet&no=62>. 20. 04. 2011'de alındı.
- MEB. (2008). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi (6.-7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: T.C Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Devlet Kitaplar Müdürlüğü Basımevi.
- Proctor, V. D. (1973). Museums-teachers, students, children. *Museums, imagination and education*. Paris: UNESCO.
- Rose, H. R. (1958). *Müzeler ve öğretmen*. Ankara: Maarif Basımevi.
- Savaş, A. (2008). Müze mekânı ve görsellik. *Kent-müze-tarih söyleşileri*. Antalya: Antalya Kent Müzesi Projesi Yayınları.
- Seidel, S. ve Hudson, K. (1999). Müze eğitimi ve kültürel kimlik. (B. Ata, Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.
- Schweibenz, W. (2004). The development of virtual museums. *ICOM News*, 3. https://ssl.museum.or.jp/icom-J/pdf/E_news2004/p3_2004-3.pdf. 20.04.2011'de alındı.
- Shabbar, N. (2001). Çocuklar İçin Müze Eğitimi. B. Madran (Ed.). *Kent, Toplum, Müze, Deneyimler-Katkılar*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Shull, D. C ve Hunter, K. (1992). Teaching with historic places. *Social Education*, 56 (5).

- Singh, P. K. (2004). Museum and Education, The Orissa Historical Research Journal, 47 (1), ss.69-82.<http://orissa.gov.in/e-magazine/Journal/journalvol1/Journal.htm> 10.03.2011’de alındı.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4, 487-501.
- Türkoğlu, S. (2005). *Türkiye’de müzeler*. <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-23788/turkiyede-muzeler.html>. 17.05.2011’de alındı.
- Yazıcı, H. ve Koca, M. K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi programı. B. Tay ve A. Öcal (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İletişim/Correspondence

Arş. Gör. Şule EGÜZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi B Blok
İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.
Kurupelit-SAMSUN
Tel: 03623121919-5930
sule.eguz@omu.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Alper KESTEN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi B Blok
İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D.
Kurupelit-SAMSUN
Tel: 03623121919-5929
akesten@omu.edu.tr

